

1969

KARSZT-ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ

5

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT KÖRLEVELE

Balogh Ernő
1882-1969

Mély megrendüléssel értesültünk, hogy dr. Balogh Ernő, a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem volt tudós professzora, Társulatunk tiszteleti tagja 1969. július 11-én, 87 éves korában elhunyt. Társulatunk és minden magyar barlangkutató tisztelte, becsülte, szerette Őt és nagyra értékelte tudományos életművét. Távozása súlyos veszteség Társulatunk és a speleológia tudományára számára.

Alig két esztendeje, hogy 85. születésnapja alkalmából Tájékoztatónk lapjain áttekintettük alkotásokban gazdag, munkás életét. Röviddel halála előtt, ez év tavaszán jelent meg utolsó könyve a "Cseppkő világ", amelynek oldalain könnyen érthető, olvasmányos formában adja át sok évtizedes kutató munkásságának gazdag tapasztalatanyagát a következő nemzedékeknek.

Nevét műveinek sora örökíti meg, emlékét mindnyájan szeretettel és megbecsüléssel őrizzük.

Dr. D. Gy.

Vértess László emléktábla avatás Vértesszőlősen

Dr. Vértess László emlékét megörökítő bronztablát avattak 1969. augusztus 9-én Vértesszőlősen, az előember általa feltárt és szabadtéri muzeummá kiépített tanyahelyén. Az ünnepségen dr. Korek József a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgató helyettese tartott emlékbeszédet a kiváló tudósról. Az emléktáblán a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat nevében dr. Dénes György főtítkárral és Schönviszky László irodavezetővel helyezték el koszorút.

Sz. K.

Ujkőkori telep és sirok Aggteleken

Minden barlanglátogató tudja, hogy az aggteleki Baradla-barlang az ujkőkori ember eszközeinek egyik legismertebb lelőhelye. Kevesek előtt ismert azonban, hogy a barlang bejárata előtti térségen is tanyázott a bükki kulturájú ember, sőt ez volt az élettere és csak az időjárás és veszély űzte a barlangba. A barlang előtt folyó tereprendezés és parkosítás hozta most felszínre a települést, amely 10 m-es átmérőjű tanyahelyszerű települési rendszerre vall. 6-8 ilyen tanyahely állott fenn, amely egy-egy nagycsalád tartózkodási és temetkezési helyeit őrizi. Magyarai Gábor barlangigazgató kérésére ez év április-májusában feltártunk egy tanyahelyet, ahol egy 4x5 m-es, lekerekített téglalap alaprajzu, sárosított házalapot találtunk, amelyet a D-i oldal kivételével négy tűzhely vett körül. A megtalált cölöplyukak alapján megállapítható, hogy a ház középső részét könnyű szerkezetű, galyból, nádból, fűből készült tető véd-

te az időjárás viszontagságai ellen. A tanyahely szélén feltárt sírokban 3 zsugorított csontvázat találtunk, sironként 3-4 edénymelléklettel és ezek a bükki kultúra i.e. 3500-3200 közötti évekből származó első hiteles temetkezései.

Az ásatás tudományos jelentőségét az adja meg, hogy a nagykiterjedésű, megnyitott házalapok vizsgálata során sikerült olyan rétegtani megfigyeléseket tenni, amelyek lehetőséget adnak a bükki kultúra belső fejlődésének és genetikájának az eddiginél biztosabb alapokon nyugvó megállapításához. Az első teleptulók még a vonaldíszes kultúra hordozói voltak, akik az akkori felszínre építették első tűzhelyeiket. E nép kerámia-művességéből és a D-ről jövő hatások révén alakult ki a neolitikum legszebb edényművessége, melynek edényei a legjobb minőségű terra rossa agyagból sűrű karcolással, nagyon változatos ornamentikával készültek. Hosszu időn keresztül még együtt élt a két stílus, de az új továbbfejlődve, a motívumkombinációk ez-reit hozta létre és szépsége mellett a korábbi el is tűnt. A rétegek e fejlődés tanujelei az aggteleki Baradla-barlang előtti szabadföldi telepen, hasonlóan mint a barlang domical szakaszán, ahol a csehszlovák kutatás már korábban feltárta.

Ha mód nyílik arra, hogy Aggteleken a barlang kialakulását és történeti multját bemutató állandó kiállítást rendezhessünk, a feltárások után a bükki kulturájú embereknek mind a barlangi, mind a szabadföldi életét rekonstruáljuk és a közönség elé tárjuk.

Dr. Korek József

Gerinces őslénytani ásatás az Esztramoson

Ez évi július hó 14-től augusztus hó 5-ig gerinces őslénytani ásatás folyt vezetésem alatt a bódvavölgyi Ostromos-(Esztramos-) hegyen. Az ásatás célja a kőbányászás során felszínre került és leleteket tartalmazó hasadék- és barlangkitöltések feltárása volt.

Munkánk során két lelőhely anyagát gyűjtöttük be. Az egyik, melyet 2-es lelőhelynek neveztünk el, sok ezer csontmaradványt tartalmazott, melyek főleg apró gerincesekből (békák, kigyók, teknősök, madarak és főleg apró emlősök, - köztük cickányok, pockok, hörcsögök, ürgek stb.) és néhány nagyobb emlős maradványából (őz, jávorszarvas, bölény, medve stb.) álltak. Az apróemlősanyag alapján világosan megállapítható, hogy a rétegek kora az alsó és középső pleisztocén határának tájára (günz-mindel interglaciális második fele, -a villányi és bihari szint határa) tehető. Hasonló összetételű állattársaságot Közép-Európából keveset ismertünk, hazánk területén ilyen hegyvidéki - északibb jellegű egyáltalán nem. Újdonság itt a lemming (Lemmus lemmus) előfordulása ebben az élőlényegyüttesben, melyben nagyrészt kihalt fajok fordulnak elő. A lelőhely rendkívül gazdag, a csontok száma felülmúlja a 10.000 -et.

Még ennél is érdekesebb a 2-es lelőhelytől mintegy 200 m-re északra fekvő karsztcsák kitöltése, melyet 3-as lelőhelynek nevezünk el. Az apró gerinces állattársaság összetétele nagyvonásokban megegyezik az előbbiével, csak annál sokkal ősbibb alakokat tartalmaz. A rágcsálófauna tanúsága szerint itt az előbbinél sokkal régibb, a pliocén-pleisztocén határához közel eső (günz körüli, régebbi villányi) faunáról van szó. Itt nemcsak a fajok, hanem a nemzetségek legnagyobb része is kihalt (főleg *Miomys*-fajok). A fauna egyedülálló unikuma egy teljesen kipuhtult rágcsálócsalád egy tagjának (*Eomyida*) előfordulása. Ezt a családot eddig csak az eocéntől a miocén végéig ismertük. Az ostromosi lelet az első bizonyíték arra vonatkozólag, hogy ezek utolsó képviselői még a pliocén is túlélték. A fauna nemcsak hazai, hanem európai viszonylatban is egyedülálló.

Dr. Jánossy Dénes

A jósvaldói Porlyuk-barlangban befejeződött az 1967 óta tartó adatgyűjtés és valószínűleg ez év végére elkészül az aránylag kicsi, de rendkívül érdekes barlang komplex minografikus feldolgozása. 1967-ben őslénytani ásatás folyt a barlangban, amelynek során érdekes riss-würm interglaciálisba helyezhető fauna került felszínre. 1968 óta közel egy éven keresztül rendszeres meteorológiai megfigyelést végeztünk. E két fő témán kívül számos egyéb vizsgálat (genetikai, üledékföldtani, hidrológiai, biológiai stb.) is folyt, amelyek egymást kiegészítve adják a barlang érdekes arculatát. A rövid monográfia elkészítésében több - részben fiatal- szakember vesz részt.

Kordos László

Tavaszi víznyelő-festések az Alsóhegyen

A tavaszi hóolvadást felhasználva 1969. március 12-én 11 óra 30 perckor 7 liter fluoreszcein oldattal az alsóhegyi Acskó-rét eltömődött víznyelőjét, ugyanaznap 14 óra 15 perckor a Derenk romfalu keleti szélén lévő víznyelőt 4 liter fluoreszcein oldattal festettem meg, Brandl Vilmos munkatársam közreműködésével.

Az Acskó-rét déli szélén, az alsóhegyi Kis-fennsík (Szögligeti-fennsík) meredeken leszakadó északi oldalának, az ugynevezett Csizma-kőnek lábánál hordalékkal teljesen kitöltött nyelőbe, gyakorlatilag a hegylábánál lévő mocsaras terület zombékjai közt eltűnő vízfolyásba beöntött fluoreszcein március 13-án 16 óra 30 perckor jelentkezett a nyelőtől kerekén 2000 m légvonal-távolságban fakadó szögligeti Csörgő-források csoportban. Az átfutási idő 29 óra, az átfutási sebesség eszerint 69 légvonal méter volt óránként.

Ez a sikeres kísérletünk egyértelműen megerősítette 1964. évi vízfestésünk elég bizonytalannak tűnő azonos eredményeit.

A Derenk romközség keleti szélén lévő víznyelőbe betáplált fluoreszcein által megfestett víz a nyelőtől délre 750 méterre fakadó Vályus-forráson lépett ki március 12-én 22 óra 15 perckor, átfutási ideje 8 óra volt, átfutási sebessége 94 légvonal méter óránként.

1969. március 14-én 9 órakor a Derenk romközség délnyugati szélén lévő víznyelőt festettem meg 4 l fluoreszcein oldattal, ugyancsak Brandl Vilmos közreműködésével. A festett víz ugyanaznap 13 órakor lépett ki a víznyelőtől délre kb. 650 méterre fakadó Káposztáskerti-forráson. Az átfutás ideje 5 óra volt, az átfutás sebessége pedig 130 légvonal méter óránként.

Ha e három eredményes vízfestés mellett figyelembe vesszük a Tájékoztató ez évi 2. számában leírt február 22-i ugyancsak eredményes vízfestésünket, melynek során a Bába-völgyi 3. sz. víznyelőbe öntött fluoreszcein az Acskó-kutban jelentkezett, valamint a VITUKI szervezésében 1969. április 22-én végrehajtott nagyszabású vízfestésünket, melynek nyomán az Almási-zombolyba betáplált fluoreszcein a Torna-völgyi Tapolca-forrás vizét festette meg, - megállapíthatjuk, hogy az 1969. évi tavaszi vízfestések jelentősen előrevitték az Alsóhegy karszthid-rográfiai viszonyaira vonatkozó ismereteinket.

Dr. Dénes György

A MEAFC Marcel Loubens Barlangkutató Szakosztálya kutató tábort 17-20 résztvevővel 1969. VII. 19-től VIII. 4-ig tartotta meg a Bükk létrástetői részén, a Disznós-pataknál lévő erdészeti munkásház mellett. A táborban néhány napos látogatást tett 5 olasz barlangkutató Veronából, és 2 lengyel barlangkutató Poznanból.

A tábor résztvevői több barlangban karbantartó, feltáró valamint feldolgozó munkát végeztek.

A Barátságkerti-visszafolyó-(Szamentu-)barlangban gátépítéssel előkészültünk a szeptemberi vízfestésre.

A Speizi I.víznyelőbarlangban ácsolatokat javítottunk.

A Kismogyósi-víznyelőbarlangban szifonbontási munkákat végeztünk, amely azonban nem hozta meg a kívánt eredményt.

A Tuskós-víznyelőbarlangba ácsolatokat építettünk be, majd a bontási munkák során köztömbök között 2 ill. 4 m-es természetes szakaszokba jutottunk be.

A Létrástetői-(Szepessy-)barlang Nyugati és Keleti-ágáról geológiai és morfológiai leírás készült. A Nyugati-ág a szifon átbontása után 50 m-rel meghosszabodott.

A Létrási-Vizes-barlangban kibontottuk a Dög-szifont és a Háromszög-szifont. A Háromszög-szifon kibontásával sikerült a barlang további járatainak teljes bejárását biztosítani. A bejárás alkalmával a legfontosabbnak ítélt helyen bontást kezdtünk, amely gyors eredményre vezetett és kb. 200 m-t sikerült előre haladni. A járat végén nagy mélységű kúrtó állította meg a feltáró csoportot, akik a kúrtóba egy doboz cigarettát szórta be. Visszafelé haladva a cigarettákat a bejáratnál kb. 200 m-re lévő Háromszög-teremben találták meg. Ezzel bebizonyosodott, hogy a felső járat végig követi a kuszoda vonalát átlag 20-30 m magasságban. A feltárás jelentőségét növeli az is, hogy a Háromszög-szifont és a 200 m hosszú kuszodát így sikerült megkerülni és az időjárástól, ill. vízhozamtól függetlenül kényelmes bejárást biztosítani a barlang jelenlegi végét képező tóig. A további-feltárások még folyamatban vannak.

Majoros Zsuzsanna

Értesítjük a tagságot, hogy megjelent a Karszt és Barlang (középlap) 1966. II., 1967. I-II. (összevont), valamint az 1968. I-II. (összevont) száma. Folyóiratunk újonnan megjelent számai Társulatunk irodájában kaphatók, füzetenként 10.-Ft-ért.

Kiadja: a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat
Budapest, VI., Gorkij fasor 46-48.

Felelős szerkesztők: Csekő Árpád és Dr. Dénes György
Felelős kiadó: Dr. Hegedűs Gyula